

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Tavoitteet ovat yleisesti ottaen hyviä ja niissä tuodaan esiin tavoiteltavia asioita, mutta strategiatekstiä olisi vielä mahdollista täsmentää.

Esimerkiksi sivulla 14 mainittaessa ”Saamelaisten lisäksi romaneilla ja muilla ryhmillä [...]” täsmentämättä jää, mitä ovat nämä muut ryhmät. Erityisesti vähemmistöjen huomioiminen strategiassa ja myöhemmin sen toimeenpanossa vaatii sen, että nämä ryhmät tunnistetaan ja tuodaan näkyväksi.

Joissakin toimenpidelinjauksissa on samankaltaista epämääräisyyttä, esim. ”Yksityisellä sektorilla on tunnistettu yhteiskuntavastuu kulttuuriperinnöstä”. Tämä on relevantti tavoite, mutta toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi puuttuvat. Osa toimenpidelinjauksista taas on muotoiltu sellaisiksi, että ne eivät välttämättä tuota toivottua tulosta, esim. ”Kulttuuriperintöalan toimijoita kannustetaan hyödyntämään aktiivisesti Euroopan unionin rahoitusohjelmia ja rakennerahastoja.” Kannustaminen ei kuitenkaan riitä, vaan tähän tarvitaan konkreettista tukea.

Yleisellä tasolla korkeakoulujen rooli asiantuntijoiden kouluttamisessa ei tule strategiassa selvästi näkyväksi, vaikka kulttuuriperintökoulutukseen panostaminen on yksi keskeinen avain strategian painopistealueiden käytännön toteuttamiseen tulevaisuudessa. Tämä tulee vaatimaan panostuksia myös jatkuvan oppimisen väylillä, esim. täydennyskoulutuksessa. Myös yliopistoissa tehtävän tutkimuksen osuus ja sen resurssointi jää toimenpiteiden osalta konkretisoimatta, vaikka opetuksen tulee perustua tutkimukseen ja kaikki kehitystyö edellyttää uutta tutkimustietoa.

Strategiassa on mainittu luovat alat, mutta taiteen ja kulttuuriperinnön suhdetta ei ole käsitelty, vaikka esim. Islannin kulttuuriperintöstrategiassa näitä on käsitelty tasavertaisesti.

Strategiassa on mainittu resilienssi ja kriinkestävyys, mutta tätä voisi tuoda vielä laajemmin esille sekä ottaa huomioon sotatilanteet Euroopassa ja niiden vaikutukset kulttuuriperintösektorille. Myös ennakkoinnin ja varautumisen roolia ja merkitystä olisi suotavaa korostaa selkeämmin toimenpiteidenkin kohdalla. Nyt toimenpiteet koskevat lähinnä sellaista yhteiskunnallista tilannetta, joka on yleisesti ottaen vakaa ja turvallinen kulttuuriperinnön kannalta. Myös digitaalinen kulttuuriperintö voi kyberuhkien maailmassa olla uhattuna monin tavoin.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Luvussa 3.1. kulttuuriperinnön toimijakentästä ei ole mainittu korkeakouluja, jotka kouluttavat kulttuuriperintöalan ammattilaisia. Erityisesti humanistista koulutusta on viime vuosina supistettu, mikä välittyy suoraan kulttuuriperintöosaamisen laajuudessa ja syvyydessä yhteiskunnan eri tasoilla.

Strategiassa korostetaan monitieteisen tutkimuksen merkitystä. Tulevaisuuden haasteet vaatisivat kuitenkin myös poikkitieteistä tutkimusotetta sekä erityisen vahvaa panostusta perustutkimukseen. Tämä vaatii resurssointia ja sen suuntaamista erityisesti historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimukseen sekä ammatillisia pätevyksiä kehittävien arkistoalan ja museologian opetuksen ja tutkimuksen kehittämiseen.

Kommenttinne lukuun 5.1

”Moninaisen kulttuuriperinnön dokumentoinnissa, tallentamisessa, säilyttämisessä ja välittämisessä kehitetään erilaisia toimintatapoja.” Muutosehdotus: Tuetaan olemassa olevia toimintatapoja ja kehitetään uusia. Hyväksi koettuja toimintatapoja on jo olemassa varsin paljon, mutta resurssien vähäisyys tai suoranainen puute on estänyt ja hidastanut kehitystyötä ja myös perustoimintaa. Tästä esimerkkinä arkeologiset muinaisjäännökset, joiden hoitotyöhön liittyvät organisaatiomuutokset ovat vaikuttaneet siihen, että monia merkittäviä kohteita on jäänyt hoidon ulkopuolelle.

”Digitaalisella tallentamisella ja teknologisilla valinnoilla varmistetaan kulttuuriperintötiedon pitkäaikainen säilyminen.” Muutosehdotus: Digitaaliset keinot eivät ainoastaan kohdistu kulttuuriperinnön säilyttämiseen, vaan myös sen esilletuomiseen. Kulttuuriperintötoimijoilla ei ole ollut viime vuosina resursseja hyödyntää uusinta teknologiaa, jolloin sen käytön lisäämisessä tarvitaan parempaa resurssointia.

Kommenttinne lukuun 5.2

Tavoitteita on tässä luvussa asetettu paljon ja ne ovat myös hyvin kunnianhimoisia, mutta varsinaiset toimenpidelinjaukset ovat vähäisiä. Tarvitaan enemmän käytännön toimenpiteitä ja sinänsä kunnioitettavien tavoitteiden jalkauttamiseen liittyviä innovaatioita. Tähän tarvitaan myös

tieteellistä tutkimusta, sillä aihealueella on paljon teemoja, jotka vaativat toteutuakseen lisätutkimusta (esim. ilmastonmuutoksen vaikutukset kulttuuriperintöön). Ainoastaan mittareiden luominen ei riitä, vaan konkreettisia toimintatapoja tarvitaan.

Kulttuuriperintöä lähestytään tässä yhteydessä pääasiassa aineellisena kulttuurina ja keskitytään sen ylläpidossa tarpeellisten ekologisesti kestävien käytännön toimien kirjaamiseen, lisäksi fokusoidaan tarpeeseen kehittää (myös historian ja kulttuurin tuntemuksen avulla) kulutusta vähentäviä elämäntapoja. Kestävyysmuutos on kuitenkin systeeminen ja sen ohjaaminen ja edistäminen vaativat perustaksi laaja-alaista ja historiatietoista ymmärrystä ihmisten toimintaa ja valintoja ohjaavasta ajattelusta, kulttuurisista arvoista, tavoista ja tottumuksista, jotka mahdollistavat tai estävät kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumisen. Luvun toimenpiteissä mainitaan monitieteiset tutkimusohjelmat, ja tässä kohdin eri alojen asiantuntijuuksien yhdistämisen tarve onkin erityisen suuri, mutta kestävämmän tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan hyvin keskeisesti myös humanistisilla aloilla tehtävää perustutkimusta, jonka tuottama tietopohja vasta mahdollistaa alojen välisen innovoinnin.

Kommenttinne lukuun 5.3

Tässä luvussa koulutuksen osalta on lähinnä huomioitu peruskouluasteet, ei korkeakouluja. Korkeakouluissa tapahtuvaan koulutukseen panostamisen tulisi näkyä voimakkaammin strategiassa. Tutkimukselle on annettu strategiassa enemmän näkyvyyttä.

Poikki- ja monitieteistä opetushenkilöstön pedagogisen osaamisen kehittämistä voisi olla mielekäästä organisoida valtakunnallisella tasolla, kun taas esim. kumppanuuksien rakentamisessa korostuu paikallistason merkitys.

Erilaisten toimintakulttuurien vuoksi yhteiskunnan eri sektorien välisen yhteistyön tuloksellisuus ei ole itsestään selvää, vaan edellyttää panostusta koordinointiin.

”Kulttuuriperinnön perustutkimuksen resurssit turvataan ja soveltavan tutkimuksen edellytyksiä tuetaan.” Muutosehdotus: Kulttuuriperinnön perustutkimuksen ja koulutuksen resurssit turvataan ja soveltavan tutkimuksen edellytyksiä tuetaan.

Kommenttinne lukuun 5.4

Tässä toimenpidelistauksessa on joitakin epämääräisyyksiä, ks. vastaukset edellä.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Strategian toteuttamisen edellytykset on turvattava taloudellisesti.

Strategian yhteiskunnallisista vaikutuksista merkittävin lienee kulttuuriperinnön saavutettavuuden lisääntyminen, joka itsessään on yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia edistävä voima yhteiskunnassa. Digitalisaatio on tässä tärkeä väline ja tavoite, mutta muitakaan saavutettavuuden ulottuvuuksia ei ole syytä väheksyä.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

-

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Toimeenpanosuunnitelman laatiminen on olennaista, jotta strategian sisältämiä tavoitteita todella saadaan toteutumaan. Muutoin strategia jää hyvien tavoitteiden listaukseksi, ja konkreettisia tuloksia on vaikea saada toteutettua ja tehtyä näkyväksi.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

On tärkeää tavoittaa toimijoita laajalla skaalalla, myös paikallisia ja vähemmistöihin kuuluvia. Esim. työpajamuotoinen toiminta on tärkeää, ja sekään ei saa toteutua ainoastaan verkkoyhteyksien ääressä. On tärkeää jalkautua maakuntiin.

Yhdenvertaisuus opetuksessa ja tutkimuksessa parantaa ja ylläpitää kulttuuriperinnön saavutettavuutta sekä siitä käytävää yhteiskunnallista keskustelua. Kulttuuriperintöalalle tuleekin kouluttaa ihmisiä erilaisista taustoista, ja paitsi kulttuuriperinnön itsessään, myös mahdollisuuden kulttuuriperintöön liittyvän tiedon tuottamiseen on oltava saavutettavaa kaikille.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Korkeakouluilla on merkittävä rooli toimeenpanossa ja erityisesti pitkäjänteisessä, pitkälle tulevaisuuteen ulottuvassa toiminnassa: kulttuuriperintöammattilaisten koulutuksessa ja kulttuuriperintökysymysten tutkimisessa.

Osaajia ja uutta tietoa tarvitaan strategian kulttuuriperintökasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseen, jotta alalle saadaan jatkossakin kulttuuriperintötyön asiantuntijoita, joilla on valmiuksia vastata nykyisiin ja tuleviin haasteisiin.

Våg Hans

Turun yliopisto - Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos